



ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Аналітычная тыднёвая справаздача па выніках назірання: 20-26 ліпеня 2020 года

Назіранне за выбарамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РППА «Беларускі Хельсінскі камітэт» і ПЦ «Вясна» ў рамках кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары».

Высновы

- Выбарчая кампанія працягваецца на фоне няспынных рэпрэсій, распачатых уладамі ад моманту пачатку выбараў. У турмах працягваюць утрымлівацца 25 палітвязняў, у тым ліку непасрэдных удзельнікаў выбарчага працэсу;
- На працягу тыдня ў г. Мінску і іншых гарадах краіны працягваліся судовыя працэсы над удзельнікамі мірных сходаў 14 і 15 ліпеня. Усяго па дадзеных праваабаронцаў за ўдзел у гэтых акцыях было затрымана як мінімум 420 чалавек, з іх не менш 330 у г. Мінску. Агульная колькасць затрыманняў ад моманту пачатку выбараў склала не менш 1140 чалавек, 190 з якіх былі арыштаваныя, а 333 аштрафаваныя на агульную суму, якая перавышае 65 000 рублёў;
- Вярхоўны Суд Рэспублікі Беларусь адмовіў у задавальненні скаргі В. Цапкалы на рашэнне ЦВК аб адмове ў рэгістрацыі і адмовіў ва ўзбуджэнні справы па аналагічнай скарге В. Бабарыкі ў сувязі з пропускам тэрмінаў абскарджання. Эсперты кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” лічаць, што рашэнне суда па скарге В. Цапкалы насіла павярхоўны, фармальны характар і не ўлічвала ўсе акалічнасці справы, а ў выпадку адмовы разгляду скаргі В. Бабарыкі судом не былі ўлічаныя паважныя абставіны пропуску тэрмінаў і магчымасць іх аднаўлення;
- Уведзеныя пастановай ЦВК абмежаванні па колькасці назіральнікаў на ўчастках для галасавання робяць выбарчы працэс закрытым для незалежнага назірання і парушаюць адзін з асноўных прынцыпаў правядзення дэмакратычных выбараў – галоснасць пры правядзенні выбараў.

- Асаблівую занепакоенасць выклікаюць шырока растэрыжаваныя дзяржаўнымі СМІ заявы дзеючага кіраўніка дзяржавы і дзяржсакратара Савета бяспекі А. Раўкова аб магчымасці прыцягнення войска для супрадзеяння магчымым пратэстам і дэманстрацыям. Прадстаўнікі кампаніі "Праваабаронцы за свабодныя выбары" расцэньваюць гэта як нічым непрыхаванае нагнятанне атмасферы страху і запалохвання ў грамадстве.

Агульная сітуацыя

Выбарчая кампанія адбываецца на фоне няспынных рэпрэсій, у тым ліку і ў дачыненні да непасрэдных удзельнікаў выбараў. Колькасць палітвязняў у краіне налічвае 25 чалавек, пры гэтым на працягу тыдня адзначаныя новыя факты зытрыманняў грамадзян у межах узбуджаных раней крымінальных справаў па падзеях 29 траўня ў г. Гродна і 14 ліпеня ў г. Мінску¹.

Таксама на працягу тыдня працягваліся судовыя працэсы па адміністрацыйных справах у дачыненні да ўдзельнікаў мірных сходаў 14 і 15 ліпеня ў г. Мінску і іншых гарадах краіны².

Усяго па дадзеных ПЦ "Вясна" 14 і 15 ліпеня ў г. Мінску і іншых гарадах было затрымана як мінімум **420** чалавек (каля 330 у Мінску і 90 у рэгіёнах).

Больш за 170 судаў над часткай затрыманых на акцыях прайшло з 15 па 20 ліпеня. Затрыманых судзілі па артыкулах 23.34 КаАП (удзел у несанкцыянаваным масавым мерапрыемстве) і 23.4 КаАП (непадпарадкаванне супрацоўнікам міліцыі). Як мінімум 51 чалавек за гэты час атрымалі ў суме 581 сутак адміністрацыйнага арышту, больш за 70 чалавек – штрафы на агульную суму, якая перавышае 65 000 рублёў.

З пачатку бягучай выбарчай кампаніі 190 чалавек атрымалі агулам 2607 сутак арышту па адміністрацыйных артыкулах, выкарыстаных у мэтах палітычнага пераследу. 333 чалавекі атрымалі штрафы агульным памерам больш за 265 275 рублёў (больш за 110.000\$). Праваабаронцам вядома як мінімум пра **1140** выпадкаў адвольных затрыманняў, якія адбыліся ў перыяд з 6 траўня па 20 ліпеня.³

24 ліпеня з інтэрв'ю Веранікі Цапкала стала вядома, што яе муж, адзін з незарэгістраваных ЦВК у якасці кандыдата ў Прэзідэнты, Валер Цапкала разам з дзецьмі з'ехаў у Расію. Па яе словах Валера Цапкалу збіраліся затрымаць, а яе

¹ <http://spring96.org/be/news/98416>

² <http://spring96.org/be/news/98369>

³ <http://spring96.org/be/news/98359>

саму пазбавіць бацькоўскіх правоў.⁴ Тыя ж абставіны распавеў у інтэрв'ю і сам В.Цапкала⁵.

Варта адзначыць, што ў аднас В. Цапкалы раней неаднаразова гучалі пагрозы магчымага крымінальнага пераследу, у тым ліку непасрэдна ад А. Лукашэнкі⁶.

23 ліпеня ў Брусэлі на сустрэчы з удзелам намесніка міністра замежных спраў Рэспублікі Беларусь Алега Краўчанкі і дэлегацыі ЕС, якую узначальваў намеснік ўпраўляючага дырэктара Еўрапейскай службы знешніх дзеянняў па справах Еўропы і Цэнтральнай Азіі Люк Дэвінь, была абмеркаваная сітуацыя з сферы правоў чалавека і дэмакратыі ў кантэксце будучых прэзідэнцкіх выбараў.

Як паведаміў прэс-офіс Еўрапейскай службы знешніх дзеянняў, ЕС ізноў выказаў занепакоенасць наконт невыканання Беларуссю асноўных свабод і наўмыснага выключэння кандыдатаў з выбарчага працэса.

ЕС заклікаў вызваліць усіх адвольна затрыманых палітычных актывістаў, забяспечыць ім доступ да абароны, а таксама правесці справядлівае і бестаронняе раследванне ва ўсіх выпадках. Таксама было выказанае шкадаванне з нагоды таго, што Беларусь сваечасова не накіравала запрашэнне БДПЧ АБСЕ і заклік да выканання да выканання міжнародных выбарчых стандартаў на працягу астатняга выбарчага працэса.⁷

На працягу справаздачанага перыяду кандыдаты ў Прэзідэнты працягвалі актыўную агітацыйную кампанію, у тым ліку шляхам выкарыстання дзяржаўных СМІ. Адбыліся выступы кандыдатаў на дзяржаўных радыё і тэлебачанні, серыя публічных сустрэчаў з выбаршчыкамі ў Мінску і іншых гарадах краіны.

Давераныя асобы дзеючага кіраўніка дзяржавы актыўна ажыццяўлялі сустрэчы з працоўнымі калектывамі на тэрыторыі дзяржаўных прадпрыемстваў.

Сам кандыдат А. Лукашэнка на працягу тыдня здзейсніў шэраг паездак па рэгіёнах краіны, якія актыўна асвятляліся ў дзяржаўных СМІ, у тым ліку тэлебачанні.

22 ліпеня А. Лукашэнка наведаў 103-ю Віцебскую паветрана-дэсантную дывізію, у ходзе якой ён сустрэўся з афіцэрскім складам дывізіі.

⁴ <https://news.tut.by/economics/694030.html?tg>

⁵ <https://news.tut.by/economics/694045.html>

⁶ <https://news.tut.by/elections/686613.html>

⁷ <https://naviny.by/new/20200723/1595529684-es-obespokoen-nesoblyudeniem-belarusyu-osnovnyh-svobod-i-prizyvaet-osvobodit>

У ходзе дадзенага візіта дзяржсакратар Савета бяспекі Андрэй Раўкоў заявіў, што ў адпаведнасці з прынятай вайсковай дактрынай Рэспублікі Беларусь узброеныя сілы маюць права прымаць удзел у аднаўленні канстытуцыйнага парадку на тэрыторыі краіны і падаўленні магчымых “масавых беспарадкаў”⁸.

24 ліпеня А. Лукашэнка наведаў 5-ю асобную брыгаду спецыяльнага прызначэння ў г. Мар’іна Горка. У ходзе візіту ён заявіў аб тым, што многія сучасныя войны распачыналіся з вулічных пратэстаў і дэманстрацый⁹.

А. Раўкоў, якія таксама прысутнічаў падчас сустрэчы заявіў аб магчымасці пачатку войнаў у выніку каляровых рэвалюцый і адзначыў, што 5-я асобная брыгада спецыяльнага прызначэння самая падрыхтаваная да выканання задач ва ўсіх сферах узброенай барацьбы¹⁰.

Абодва візіты актыўна асвятляліся дзяржаўнымі тэлеканаламі і іншымі СМІ.

Эксперты кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” адзначаюць, што на фоне няспынных рэпрэсій, распачатых ад моманту пачатку выбарчай кампаніі, заявы аб магчымым удзеле войска ў навадзенні канстытуцыйнага парадку ў краіне выглядаюць як непрыхаванае нагнятанне атмасферы страху ў грамадстве і маюць на мэце запалохванне грамадзян напярэдадні магчымых мірных пратэстаў супраць вынікаў выбараў.

Правядзенне перадвыбарчай агітацыі

23 ліпеня на сайце ЦВК размешчана¹¹ інфармацыя аб колькасці паведамленняў і масавых мерапрыемстваў, а таксама сустрэч у памяшканнях, якія плануюць правесці кандыдаты ў Прэзідэнты. Святлана Ціханоўская плануе правесці 1411 мерапрыемстваў і 9 сустрэч у памяшканнях, Аляксандр Лукашэнка адпаведна – 1124 і 277, Андрэй Дзмітрыеў – адпаведна 305 і 3, Сяргей Чэрачэнь – 139 масавых мерапрыемстваў. Ганна Канапацкая мерапрыемстваў і сустрэч не плануе.

18 ліпеня з’явілася інфармацыя аб тым, што рэдакцыя "Бабруйскага кур'ера" атрымала ліст ад начальніцы аддзела ідэалагічнай работы і па справах моладзі Бабруйскага гарвыканкама Таццяны Гарбачовай з патрабаваннем прыбраць з сайта пяць відэаролікаў на тэму перадвыбарнай кампаніі. У відэароліках, якія гарадскія ўлады патрабуюць выдаліць, - экспрэс-інтэрв'ю з бабруйчанамі аб кандыдатах у Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь і ходзе перадвыбарнай кампаніі. Гарвыканкам прыраўноўвае іх да даследавання грамадскай думкі і патрабуе

⁸ <https://reform.by/144794-ravkov-vooruzhennye-sily-mogut-prinimat-uchastie-v-vostanovlenii-konstitucionnogo-porjadka>

⁹ <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-vsja-kie-vojny-sejchas-nachinajutsja-s-ulichnyh-protestov-demonstratsij-399899-2020/>

¹⁰ <https://www.sb.by/articles/ravkov-sovremennye-voyny-nachinayutsya-s-vnutrennikh-vooruzhennykh-konfliktov.html>

¹¹ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat17.pdf>

выдаліць наступныя матэрыялы, пагражаючы пры гэтым адміністрацыйнай адказнасцю:

"Праўленне Аляксандра Рыгоравіча трэба заканчваць". Бабруйчане аб прэтэндэнтах у кандыдаты ў прэзідэнты

"Што думаюць бабруйчане пра тое, як Лукашэнка паводзіць сябе з супернікамі на выбарах?"

"Ісці да канца ці зняцца? Што раець бабруйчане кандыдатам у прэзідэнты".

"Ці давяраюць бабруйчане ЦВК і Ярмошынай?"

"Ці вераць бабруйчане, што іх голас нешта зменіць 9 жніўня?"

Дадзены выпадак трэба ацаніць як цанзуру і парушэнне свабоды распаўсюду інфармацыі.

За тыдзень у гарадах краіны адбыліся мерапрыемствы ў падтрымку кандыдатаў. У Мінску 19 ліпеня ў Мінску ў Парку Дружбы народаў адбыўся агітацыйны пікет кандыдаткі ў Прэзідэнты Святланы Ціханоўскай, які сабраў вялікую колькасць прыхільнікаў кандыдаткі: назіральнікі ацанілі максімальную колькасць наведвальнікаў не менш за 7 500 чалавек у 18.00.

У Магілёве 18 ліпеня на працягу чатырох гадзін людзі падыходзілі на пляцоўку перад Лядовым палацам на сустрэчу з даверанымі асобамі той жа кандыдаткі. Як паведамлі назіральнікі, гэта не вельмі зручнае месца для агітацыі.

На наступны дзень пасля пікета Ціханоўскай у Магілёве прайшла "Моладзевая праграма #раЗАм", якую арганізаваў БРСМ у самым масавым месцы горада – побач з ГЦ "Атрыум". Гэтае месца не вызначанае выканкамам для агітацыі. За некалькі дзён да гэтага арганізацыя абвясціла аб падтрымцы кандыдата і дзеючага прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі. На канцэрце выступіў старшыня ГА БРСМ Зміцер Варанюк – давераная асоба А.Лукашэнкі.

Мясцовыя улады часам ствараюць перашкоды агітацыі за кандыдатаў ў Прэзідэнты і прадастаўляюць кандыдатам і іх давераным асобам нязручны час, матывуючы тым, што іншы ўжо заняты даверанымі асобамі А.Лукашэнкі. Але ў Рэчыцы, напрыклад, "заняты" час імі не выкарыстоўваўся, але пікет у падтрымку А.Дзмітрыева, які быў заяўлены на той жа час, патрабавалі спыніць. Аб тым, што райвыканкамы Гомельскай вобласці пераносяць заяўленыя пікеты ў падтрымку С. Ціханоўскай на нязручны час з 8 да 12.00 паведаміў яго давераная асоба Юры Уласаў. А ў Буда-Кашалеве гэтай кандыдатцы ўзгоднілі пікет толькі з 21 да 22.00.

23 і 24 ліпеня кандыдат у прэзідэнты С. Ціханоўская наведала Барысаў, Глыбокае, Наваполацк і Віцебск. Мерапрыемствы збіралі ад двух да васьмі тысяч чалавек.

Мерапрыемствы іншых кандыдатаў збіраюць значна менш удзельнікаў.

У адпаведнасці з зацверджанымі¹² графікамі размеркавання эфірнага часу, які быў прадастаўлены для перадвыбарчых выступленняў, 21 ліпеня з 17 да 19.00 адбыліся адзін за адным выступы па тэлебачанні чатырох (без А. Лукашэнкі)

¹² <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/post101.pdf>

кандыдатаў у Прэзідэнты. Варта заўважыць, што парадак, згодна з якім кандыдат павінны выкарыстоўваць ўвесь час выступлення без магчымасці падзяліць яго на часткі, вядзе да таго, што часам кандыдаты не выкарыстоўваюць увесь гарантаваны аб'ём эфірнага часу, губляючы яго частку. Таксама варта нагадаць, што на папярэдніх прэзідэнцкіх выбарах 2015 года выступы кандыдатаў былі размеркаваны па адным на дзень, што было нашмат зручней для гледачоў і выступоўцаў.

Варта адзначыць, што большасць эфірнага часу дзяржаўнага тэлебачання і радыё прысвечана асвятленню дзейнасці кіраўніка дзяржавы А. Лукашэнка.

Абскарджанні рашэнняў ЦВК аб адмове ў рэгістрацыі ў якасці кандыдатаў

20 ліпеня 2020 года Вярхоўны Суд Рэспублікі Беларусь у складзе суддзі Ганны Сакалоўскай з удзелам прадстаўнікоў ЦВК і пракурора разгледзеў¹³ у адкрытым судовым пасяджэнні справу па скарге Валерыя Цапкалы на пастанову ЦВК.

Заяўнік прасіў прызнаць скаргу абгрунтаванай, вынесці рашэнне, якое абавязвае Цэнтральную камісію зарэгістраваць яго кандыдатам у Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь. У задавальненні скаргі адмоўлена.

Суд абгрунтаваў сваю пазіцыю Пастановай ЦВК¹⁴ ад 4 чэрвеня 2020 г. № 85, у якой дадзены тлумачэнні ў частцы прымянення палажэнняў ВК аб парадку дэкларавання даходаў і маёмасці пры правядзенні выбараў Прэзідэнта ў 2020 г. У адпаведнасці з п.16 пастановы пад істотным характарам звестак, якія не адпавядаюць рэчаіснасці, варта разумець у тым ліку і адсутнасць дадзеных пра акцыі альбо іх ўказанне ў меншай колькасці.

У адпаведнасці з ч.2 ст.68-1 ВК, ЦВК мае права адмовіць у рэгістрацыі кандыдата ў Прэзідэнты ў выпадку прадстаўлення ў дэкларацыі аб даходах і маёмасці асобы, якая вылучана кандыдатам у Прэзідэнты ці яго жонкі звестак, якія не адпавядаюць рэчаіснасці і маюць істотны характар.

Разам з тым, аналітыкі кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” лічаць, што з улікам неабавязковага характару прымянення нормы Кодэкса (у адрозненне ад ч.1 ст.68-1, па падставах, названых у ч.2 гэтага артыкула, ЦВК «мае права адмовіць», а не «адмаўляе» ў рэгістрацыі кандыдата), ЦВК павінна была абгрунтаваць прымяненне дадзенай нормы ў якасці падставы адмовы ў рэгістрацыі кандыдатам у Прэзідэнты.

Суд не ацаніў адсутнасць такога абгрунтавання ў пастанове ЦВК, непарапарцыйны характар наступстваў выяўленых парушэнняў, і сам не прывёў довадаў на карысць правільнасці прымянення ч.2 ст.68-1. Мяркуем, што ЦВК і суду варта было ўлічыць, што рынкавая цана акцый, якія належаць жонцы В.Цапкалы, не перавышала 600 беларускіх рублёў, што з улікам неасцярожнага,

¹³ <http://court.gov.by/ru/sudebnie/postanovleniya/8d8e5d933285439a.html>

¹⁴ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/post85.pdf>

фармальнага характару парушэння не павінна было стаць падставай для адмовы ў рэгістрацыі В. Цапкалы кандыдатам у Прэзідэнты.

Суд таксама не праверыў ў поўным аб'ёме довады скаргі аб неабгрунтаваным прызнанні несапраўднымі часткі подпісаў у падтрымку вылучэння кандыдатам у Прэзідэнты В. Цапкалы і адмовіў заяўніку ў праве прадастаўляць доказы, адхіліўшы хадайніцтва В. Цапкалы аб далучэнні заяў шэрагу грамадзян аб сапраўднасці ўчыненых імі подпісаў, якія не ўплываюць на зыход разгляду скаргі, “паколькі значная колькасць выяўленых парушэнняў тычылася недакладнасцяў персанальных дадзеных выбаршчыкаў, парушэнняў парадку запаўнення падпісных лістоў і не звязана з прызнаннем подпісаў выбаршчыкаў няпэўнымі па матывах фіктыўнасці”.

У той жа час у мэтах праверкі довадаў скаргі В. Цапкалы судом даследавання доказы, прадстаўленыя ЦВК: матэрыялы праверак падпісных лістоў і подпісаў выбаршчыкаў у падпісных лістах, сабраных у падтрымку Цапкала В.У., прадстаўленых у ТВК, якія ў сваю чаргу выявілі “значную колькасць парушэнняў патрабаванняў выбарчага заканадаўства”. Суд, не прыводзячы зместу і аналізу пісьмовых доказаў, заключэнняў спецыялістаў Дзяржаўнага камітэта судовых экспертыз Рэспублікі Беларусь, паведамленняў органаў унутраных спраў, прыйшоў да абагульненай высновы аб тым, што доказы пацвярджаюць наяўнасць парушэнняў патрабаванняў ВК.

Разам з тым, аналітыкі кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” мяркуюць, што суд быў павінны вывучыць і ацаніць ў сваім рашэнні кожнае з дапушчаных парушэнняў у параўнанні з доказамі заяўніка, якія пацвярджаюць свабоднае і сапраўднае волевыяўленне грамадзян пры вылучэнні яго кандыдатам у Прэзідэнты; указаць канкрэтную колькасць тых ці іншых парушэнняў і колькасць подпісаў, прызнаных несапраўднымі ў сувязі з гэтым. Без гэтага немагчыма зрабіць выснову пра тое, ці пацверджана прадстаўнікамі ЦВК наяўнасць падставы да адмовы ў рэгістрацыі В. Цапкалы кандыдатам у Прэзідэнты, якая прадугледжана ч.1 ст.68-1 ВК. Варта ўлічыць, што доказы, прадстаўленыя заяўнікам, маглі быць выкарыстаны не толькі для ацэнкі фіктыўнасці подпісаў, але і іншых недахопаў, пералічаных у ч.18 арт.61 ВК РБ і рашэнні суда – недакладнасці дадзеных выбаршчыкаў альбо наяўнасці звестак, якія не адпавядаюць рэчаіснасці, пра іх месцы жыхарства; і, ці былі подпісы і даты ўнясення подпісаў выкананы выбаршчыкамі неўласнаручна. Не даследаваўшы доказы заяўніка, суд ухіліўся тым самым ад ацэнкі ўсіх доказаў па справе ў іх сукупнасці, загадзя надаўшы сілу тым з доказаў, што былі прадстаўлены ЦВК.

16 ліпеня суддзя Вярхоўнага Суда Валянціна Кулік разгледзела скаргу, пададзеную і падпісаную ад імя Віктара Бабарыкі яго прадстаўніком па даверанасці Максімам Знакам, на пастанову ЦВК аб адмове ў рэгістрацыі В. Бабарыкі кандыдатам у Прэзідэнты і адмовіла¹⁵ ва ўзбуджэнні грамадзянскай

¹⁵ <http://court.gov.by/ru/sudebnie/postanovleniya/f41974935efa4306.html>

справы ў сувязі з тым, што ў сілу ч.5 ст.68-1 ВК рашэнне ЦВК аб адмове ў рэгістрацыі кандыдатам у Прэзідэнты можа быць абскарджана ў трохдзённы тэрмін з дня прыняцця рашэння ў Вярхоўны Суд толькі асобай, якая вылучана кандыдатам у Прэзідэнты.

22 ліпеня тая ж суддзя разгледзеўшы скаргі Віктара Бабарыкі на пастанову ЦВК, у якіх ён прасіў прызнаць тую ж пастанову незаконнай, неабгрунтаванай і абавязаць Цэнтральную камісію зарэгістраваць яго ў якасці кандыдата ў Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь, адмовіла ва ўзбуджэнні грамадзянскай справы¹⁶.

Суддзя абгрунтавала сваё рашэнне пропускам заяўнікам трохдзённага тэрміну для звароту ў суд: матэрыяльным законам устаноўлены тэрмін для рэалізацыі права на абскарджанне прынятай ЦВК пастановы і парадак яго вылічэння. Гэты тэрмін, як указана ў вызначэнні, з'яўляецца канчатковым і аднаўленню не падлягае. Скаргі В. Бабарыкі на пастанову ЦВК ад 14 ліпеня 2020 года былі падпісаныя заяўнікам 17 ліпеня 2020 года і ў той жа дзень накіраваныя ў Вярхоўны Суд, што, на думку суддзі, сведчыць аб пропуску вызначанага ч.5 ст.68-1 ВК тэрміну.

Аналітыкі кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” лічаць, што дадзенае вызначэнне прынятае з парушэннямі заканадаўства і няправільна абгрунтаванае.

Практыка вылічэння спыняючых тэрмінаў у выбарчым заканадаўстве, у адпаведнасці з якой іх адлік пачынаецца з моманту прыняцця рашэння, заснаванага на адсутнасці ў ВК спецыяльнай нормы аб вылічэнні тэрмінаў; такая сітуацыя ўносіць у праваадносіны характар прававой недакладнасці, якая павінна быць ліквідаваная заканадаўцам.

Разам з тым, Грамадзянскім працэсуальным кодэксам вызначана, што працэсуальныя тэрміны могуць быць замацаваныя, акрамя ГПК, іншымі актамі заканадаўства. Норма ж аб парадку вылічэння гэтых тэрмінаў, устаноўленая ч.3 ст.150 ГПК, носіць імператыўны характар: «Цячэнне працэсуальных тэрмінаў пачынаецца на наступны дзень пасля каляндарнай даты ці наступлення падзеі, якімі вызначаны іх пачатак». Такім чынам, лічым, што практыка вылічэння тэрмінаў, што склалася ў правапрымяняльнай практыцы, звязанай з выбарчым правам, з'яўляецца неправамернай.

Указанне ў вызначэнні на немагчымасць аднаўлення прапушчанага тэрміну супярэчыць закону: па правілах ар.154 ГПК (аднаўленне прапушчаных працэсуальных тэрмінаў), калі працэсуальны тэрмін, усталяваны ГПК або іншымі актамі заканадаўства, прапушчаны па прычыне, прызнанай паважнай, суд можа аднавіць яго. Заявы аб аднаўленні працэсуальнага тэрміну не прымаюцца да разгляду, калі гэты тэрмін у адпаведнасці з ГПК ці іншымі актамі заканадаўства не падлягае аднаўленню. Абмежаванні па праве на аднаўленне тэрміну ні ў ГПК, ні ў ВК у дадзеным выпадку няма, тым не менш, суддзя не разгледзела дадзенае пытанне пры наяўнасці важнага аргумента на карысць аднаўлення тэрміну: Віктар Бабарыка, які змяшчаецца ў СІЗА КДБ, не быў

¹⁶ <http://court.gov.by/ru/sudebnie/postanovleniya/97913ef1140947ea.html>

апаवेशчаны аб прынятых у яго дачыненні рашэннях і не меў магчымасці своечасова абскардзіць пастанову ЦВК. Сітуацыя пагоршылася пастаянным стварэннем перашкод адвакатам В. Бабарыкі ў рэгулярнай камунікацыі з падабаронным.

Агульным недахопам усіх прынятых Вярхоўным Судом судовых пастаноў з'яўляецца адсутнасць у апісальна-матывіровачнай частцы падрабязнага выкладу пазіцыі і довадаў бакоў, выкладзеных у скаргах і тлумачэннях бакоў, а таксама невыкананне патрабаванняў пунктаў 2, 5, 6, 8, 10, 19 Пастановы Пленума Вярхоўнага Суда Рэспублікі Беларусь “Аб рашэнні суда першай інстанцыі”¹⁷ ад 28 верасня 2001 г. № 10.

Звяртаем таксама ўвагу на тое, што ў адпаведнасці з артыкулам 14 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах кожны мае права пры вызначэнні яго правоў і абавязкаў у якім-небудзь грамадзянскім працэсе, на справядлівы і публічны разбор справы кампетэнтным, незалежным і непрадузятым судом, створаным на падставе закона. Калі правы і абавязкі вызначаюцца ў якім-небудзь грамадзянскім працэсе, захаванне ўсіх гарантый павінна мець месца па меншай меры на адной са стадый разбору. Невыкананне ў дадзеным выпадку дзяржавай абавязацельства па забеспячэнні доступу да такога суду ўяўляе сабой парушэнне артыкула 14, паколькі такія магчымасці доступу да правосуддзя асобных асоб апынуліся абмежаванымі ў такой ступені, што гэта падарвала самую сутнасць гэтага права.

Умовы назірання за выбарамі

22 ліпеня ЦВК зацвердзіла Пастанову № 115 “Аб унясенні зменаў у пастанову ЦВК ад 8 мая 2020 г. № 15”¹⁸

Згодна з дадзенай пастановай у мэтах прафілактыкі распаўсюду каранавіруснай інфекцыі былі ўведзеныя абмежаванні па колькасці назіральнікаў на ўчастках для галасавання і ў тэрытарыяльных выбарчых камісіях пры прыёме пратаколаў з УВК.

Так, згодна з п.16 пастановы ў новай рэдакцыі на паседжаннях участковых камісій, пры прыёме пратаколаў участковых камісій тэрытарыяльнымі камісіямі, у памяшканні для галасавання можа прысутнічаць адначасова не больш пяці назіральнікаў. У перыяд датэрміновага галасавання ў памяшканні для галасавання адначасова дапускаецца не больш трох назіральнікаў. Калі колькасць сябраў камісіі не перавышае сямі, на яе паседжаннях і ў памяшканні для галасавання маюць права прысутнічаць назіральнікі ў колькасці не больш

¹⁷ http://court.gov.by/ru/jurisprudence/post_plen/civ_proc/obsch/d538cdff36865758.html

¹⁸ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/post115.pdf>

за палову складу УВК. Права прысутнасці назіральнікаў вызначаецца чарговасцю іх акрэдытацыі пры адпаведнай камісіі.

Указанае патрабаванне не распаўсюджваецца на замежных (міжнародных) назіральнікаў, дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу і членаў Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, дэпутатаў мясцовых Саветаў дэпутатаў, а таксама давераных асобаў, якія маюць права прысутнічаць на любым участках для галасвання па адным на кожным.

Таксама гэтыя абмежаванні не закранулі прадстаўнікоў СМІ.

Дадзеныя змены, якія былі ўнесеныя ЦВК перад самым пачаткам датэрміновага галасання, фактычна робяць немагчымым ажыццяўленне назірання за ходам галасавання і падлікам галасоў на ўчастках для галасавання незалежнымі назіральнікамі і назіральнікамі, якія прадстаўляюць штабы альтэрнатыўных кандыдатаў у Прэзідэнты.

Па стане на 20 ліпеня¹⁹ ва ўсіх выбарчых камісіях ужо было зарэгістравана 42 852 назіральнікі, з іх 31 182 былі вылучаныя грамадскімі аб'яднаннямі, абсалютную большасць (29 073) з якіх вылучылі шэсць найбуйнейшых праўладных грамадскіх аб'яднанняў – Белая Русь (5 161), БРСМ (6 019), Беларускі саюз жанчын (3 705), Беларускі саюз ветэранаў (3 780), прафсаюзы, што ўваходзяць у ФПБ (8 779) і Беларускі фонд міра (1 632). Яшчэ каля 2 000 назіральнікаў былі вылучаныя ад праўладных палітычных партый. Варта адзначыць, што гэтыя ж грамадскія аб'яднанні і партыі традыцыйна складаюць большасць у складзе выбарчых камісій усіх узроўняў.

Як паведамляюць назіральнікі кампаніі “Праваабарончы за свабодныя выбары”, у большасці выпадкаў яны не сутыкаюцца з праблемамі пры акрэдытацыі ў якасці назіральнікаў на ўчастках для галасавання, аднак пры гэтым яны рэгіструюцца 10-мі, 11-мі, а часам і 20-мі па спісе. Большасць раней зарэгістраваных назіральнікаў прадстаўляюць праўладныя грамадскія аб'яднанні і былі зарэгістраваныя адразу пасля правядзення першых пасяджэнняў УВК яшчэ ў чэрвені месяцы.

Прадстаўнікі кампаніі “Праваабаронцы за свабодныя выбары” расцэньваюць дадзеныя змены ў парадку ажыццяўлення назірання за выбарамі, як парушэнне міжнародных стандартаў у галіне правядзення свабодных і дэмакратычных выбараў, а таксама парушэнне аднаго з галоўных прынцыпаў правядзення выбараў замацаванага ў Выбарчым кодэксе Рэспублікі Беларусь – прынцыпа галоснасці пры правядзенні выбараў.

¹⁹ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat6.pdf>

У сувязі з гэтым прадстаўнікамі кампаніі была прынятая адпаведная заява, у якой яны заклікалі ЦВК перагледзіць прынятае рашэнне і забяспечыць ан-лайн трансляцыю галасавання і падліку галасоў.²⁰

²⁰ <http://spring96.org/be/news/98390>